

EDUSKUNNAN APULAIKKEUSASIAMIEHELLE

ASIA

Selvitys- ja lausuntopyyntö asiassa dnro TRE:887/00.00.02/2024,
EOAK/845/2024, vaalitoimikunnan menettely laitossäänestyksessä

LAUSUNNON ANTAJA

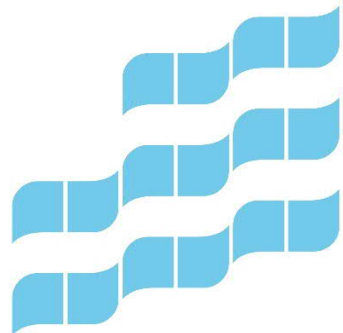
Tampereen kaupungin keskusvaalilautakunta
PL 1008
33101 Tampere
puh. 040 355 6720
keskusvaalilautakunta@tampere.fi

LAUSUNNON ANTAJAN ASIAMIEN JA PROSESSIOSOITE

Keskusvaalilautakunnan sihteeri Juha Perämaa
Tampereen kaupunki / Lakiasiainyksikkö
PL 487
33101 Tampere
puh. 040 503 9038
juha.peramaa@tampere.fi

KANTELU SEKÄ SELVITYS- JA LAUSUNTOPYYNTÖ

Eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyssä kantelussa arvostellaan Tampereen kaupungin vaalitoimikunnan jäsenten menettelyä ja käyttäytymistä Hatanpään puistosairaalan osastolla (hne2) 2.2.2024 ja 6.2.2024

järjestetyissä presidentinvaalin laitosäänestyksissä. Kantelija kertoo, että vaalivirkailijat (vaalitoimikunnan jäsenet) eivät noudattaneet vaalisalaisuutta ja katsoivat mitä potilas oli kirjoittanut äänestyslippuun. Lisäksi virkailijat eivät sulkeneet potilaan vaalikorttia kiinni. Vaalivirkailijat myös ehdottivat potilaalle, ketä ehdokasta pitäisi äänestää. Kantelija kertoo vielä, että osastolla ei päässyt äänestämään kuin muutama potilas, sillä vaalivirkailijat (vaalitoimikunnan jäsenet) eivät antaneet mahdollisuutta äänestää. Kantelijan mukaan vaalivirkailijat kävivät kyllä kiertämässä, mutta eivät ottaneet ääniä vastaan.

Oikeusasiamiehen kanslia on pyytänyt, että keskusvaalilautakunta toimittaa kantelun tutkimiseksi tarvittavan vaalitoimikunnan selvityksen ja antaa oman lausuntonsa asiassa.

LAUSUNTO

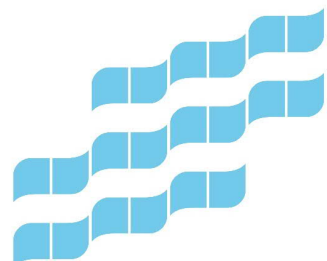
Tampereen kaupungin keskusvaalilautakunta on pyytänyt selvityksen vuoden 2024 presidentinvaalin ennakoäänestyksen TAYS Hatanpään puistosairaalassa toimittaneelta vaalitoimikunnalta (3. vaalitoimikunta). Selvityksiä on pyydetty erikseen jokaiselta toimikunnan jäseneltä. Vaalitoimikunnan laitosäänestyksessä läsnä olleista kuudesta jäsenestä ja varajäsenestä viisi on antanut itsenäiset selvityksensä keskusvaalilautakunnalle.

Keskusvaalilautakunta viittaa kyseisiin vaalitoimikunnan jäsenten antamiin selvityksiin ja lausuu oikeusasiamiehen kanslian pyynnön johdosta seuraavasti:

Kantelu sisältää väitteitä tapahtumista ja vaalitoimikunnan toiminnasta, jotka ovat perustavanlaatuisella tavalla vastoin monia keskeisimpiä vaalien järjestämisen periaatteita. Väitteet ovat vakavia, koska ne kohdistuvat virkavastuulla toimiviin vaalivirkailijoihin ja sisältävät mm. epäilyksen vaalisalaisuuden rikkomisesta ja kehotuksista äänestää tiettyä ehdokasta. Väitteet ovat myös laaja-alaisia käsittäen useita eri äänestyksen vaiheita, joita vaalitoimikunnan väitetään rikkoneen. On poikkeuksellista, että vaalivirkailijoiden väitetään yhdessä tuumin rikkoneen lähestulkoon kaikkia vaalien keskeisimpiä periaatteita ja säännöksiä.

Äänestys ennakoäänestyspaikkoina toimivissa laitoksissa

Kantelun kohteena oleva vaalivirkailijoiden menettely ja käyttäytyminen ovat

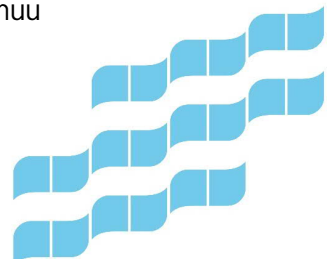
tapahtuneet laitosäänestyksessä, tarkemmin ottaen TAYS Hatanpään puistosairaalassa. Laitosäänestyksellä tarkoitetaan ennakkoäänestyksen toimittamista vaalilain 9 §:n 1 momentin 3-kohdassa tarkoitetuissa sairaaloissa, ympärivuorokautista hoitoa antavissa ja muissa, kunnanhallituksen päätöksellä määrätyissä, sosiaalihuollon toimintayksiköissä, rangaistuslaitoksissa sekä Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnissa ja Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta antavissa yksiköissä.

Ennakkoäänestyspaikoiksi määrätyissä laitoksissa saavat äänestää vain niissä hoidettavina olevat tai niihin otetut henkilöt eli ainoastaan laitosten potilaat. Äänestyksen järjestäminen laitoksissa poikkeaa esimerkiksi yleisen ennakkoäänestyspaikan (mm. kauppakeskukset ja kirjastot) äänestysjärjestelyistä siinä, että laitosäänestyksessä äänestäjät ovat usein terveydeltään heikommassa kunnossa. Tästä syystä äänestäjät tarvitsevat vaalivirkailijoiden avustamista tavanomaista enemmän ja tavanomaista useammassa äänestyksen eri vaiheissa. Osa laitosäänestäjistä tarvitsee avustamista käytännössä kaikissa äänestyksen eri vaiheissa, jotta äänestys voidaan toteuttaa vaalilain säännösten mukaisesti.

Vaalilain 58 §:n 3 momentin mukaan vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan jäsenen on äänestäjän pyynnöstä avustettava häntä äänestämisessä. Avustaja voi avustaa äänestäjää muun muassa merkinnän tekemisessä äänestyslippuun ja täyttämällä äänestäjän puolesta lähete-kirjelomakkeen. Avustaja on velvollinen tunnollisesti täyttämään äänestäjän osoitukset sekä pitämään salassa äänestyksen yhteydessä saamansa tiedot. Avustaja ei missään tapauksessa saa suositella äänestäjälle, ketä ehdokasta tämän olisi äänestettävä. Vaalitoimikunnan velvollisuus on tarvittaessa avustaa äänestäjää, ja avustamisen järjestämisessä on otettava huomioon laitosäänestyksen erityisluonne. Vaalitoimikunnalta edellytetään joustavuutta, hienovaraisuutta sekä kykyä sopeuttaa vaalitoimitus äänestäjän yksittäistapauksessa tarvitsemiin erityistarpeisiin. Mahdollisesta laajasta avustamisen tarpeesta huolimatta vaalitoimikunnan on järjestettävä äänestys vaalilain ja oikeusministeriön ohjeiden edellyttämällä tavalla.

Vaalitoimikunta ja sen tehtävät

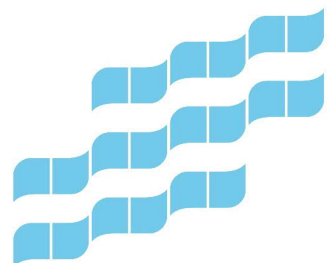
Vaalilain 15 §:n 1 momentin 2-kohdan mukaan kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava laitoksessa toimitettavaa ennakkoäänestystä varten yksi tai useampi vaalitoimikunta, joihin kuhunkin kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu

jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, joita on kuitenkin oltava vähintään kolme. TAYS Hatanpään puistosairaalassa äänestyksen toimittamisesta vastasi kaupunginhallituksen 6.11.2023 § 456 nimeämä 3. vaalitoimikunta, johon kuului 3 jäsentä ja 4 varajäsentä.

Kaupunginhallituksen vaalitoimikuntiin nimeämät henkilöt ovat olleet vaalilain 15 §:n 2 momentin mukaisesti puolueiden esittämiä luottamushenkilöitä. Vaalitoimikunnan toimintaa on tarkoin säännelty vaalilain säännöksin sekä oikeusministeriön vaaliohjein. Vaalitoimikuntiin nimetyille jäsenille ja varajäsenille on lähetetty presidentinvaalia koskevat keskusvaalilautakunnan laatimat ohjekirjeet sekä oikeusministeriön ohjekirja 3 (Ennakoäänestys laitoksessa). Lisäksi vaalitoimikuntien puheenjohtajille ja varapuheenjohtajille on järjestetty koulutustilaisuus 13.12.2023 ja muille vaalitoimikunnan jäsenille 11.1.2024. Koulutustilaisuuksissa käsiteltiin seikkaperäisesti vaalitoimikunnan jäsenten tehtäviä ja vastuita, vaalitoimituksen toimittamisen yksityiskohtia sekä äänestäjän avustamista laitosaänestyksessä. Koulutuksissa korostettiin vaalivirkailijan tehtävän kahtalaista luonnetta. Vaalivirkailijoiden tärkein tehtävä on huolehtia siitä, että itse äänestys sujuu siten kuin äänestyksen järjestämistä koskevat säännökset edellyttävät. Mutta sen lisäksi vaalivirkailijoiden tehtävänä on toteuttaa äänestystilanne siten, että äänestäjälle jää tapahtumasta myös miellyttävä kokemus. Vaalitoimikunnalle ei riitä, että se on toiminut oikein ja moitteettomasti, vaan sen toiminnan on myös näytettävä siltä.

3. vaalitoimikunnan kokoonpanoon presidentinvaalin toisen vaalin ennakoäänestyksessä kuuluivat: puheenjohtaja Jari Autio, varapuheenjohtaja Tea Lehmuskoski, jäsen Kaisa Vehviläinen, 1. varajäsen Olli Kokkonen, 2. varajäsen Elias Vuoksenmaa sekä 3. varajäsen Meria Jokinen. Osa vaalitoimikunnan jäsenistä on ollut TAYS Hatanpään alueen vaalitoimikunnassa mukana edellisissä vaaleissa, joten heillä on kokemusta sekä yleisesti laitosaänestyksen toimittamisesta että erityisesti ennakoäänestyksen toimittamisesta TAYS Hatanpään toimintaympäristössä. Etenkin vaalitoimikunnan puheenjohtajalla on pitkäaikainen kokemus vaalivirkailijan tehtävästä, ja hän on toiminut juuri kyseisen TAYS Hatanpään alueen vaalitoimikunnan puheenjohtajana useissa edellisissä vaaleissa. Keskusvaalilautakunnan käsityksen mukaan 3. vaalitoimikunnan puheenjohtaja osaa hyvin tehtävänsä ja ymmärtää erinomaisesti vaalivirkailijan tehtävän luonteen ja merkityksen.

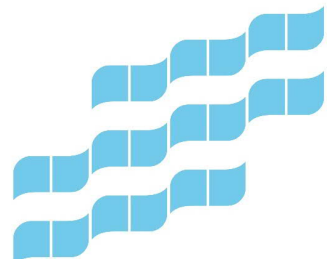
Ennakköäänestys TAYS Hatanpään puistosairaalassa

TAYS Hatanpään puistosairaalassa ennakköäänestykset toimitettiin presidentinvaalin 2024 molemmissa vaaleissa kahtena päivänä. Kaikille puistosairaalan osastojen potilaille tarjottiin näin ollen kaksi erillistä päivää äänestysmahdollisuudeksi. Vaalilain 48 §:n 1 momentin 3-kohdan mukaan ennakköäänestys toimitetaan ennakköäänestyksen ajanjaksona laitoksessa vähintään yhtenä ja enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina. TAYS Hatanpään puistosairaalassa 3. vaalitoimikunnan ennakköäänestyspäivät presidentinvaalin toisessa vaalissa olivat torstai 1.2.2024 (ei 2.2. kuten kantelussa on esitetty) sekä tiistai 6.2.2024. Torstaina 1.2. ennakköäänestys Puistosairaalan osastoilla tapahtui kello 9.00-15.00 välisenä aikana ja tiistaina 6.2. kello 9.00-14.00 välisenä aikana siten, että äänestykset aloitettiin osastolta V3 edeten kerros kerrallaan osastolle V1. Puistosairaalan lisäksi 3. vaalitoimikunta kiersi TAYS Hatanpään sairaalan alueella muita sairaalan osastoja (ns. kantasairaalan puolella) ennakköäänestysaikana. Vaalitoimikunta kiersi Hatanpään sairaalan ja Puistosairaalan alueet kokonaisuudessaan eli äänestysten kohteena oli useita eri yksiköjä ja osastoja – molemmilla presidentinvaalin kierroksilla.

Ennakköäänestystoimituksissa läsnä olleet vaalitoimikunnan jäsenet ja varajäsenet ovat yhtä lukuun ottamatta toimittaneet omat henkilökohtaiset selvityksensä asiassa. Vaalitoimikunnan jäsenet ovat kertoneet uskottavasti ja yhteneväisesti tapahtumista sekä toimintatavoista, joita toimikunta on laitospöäänestyksessö noudattanut. Selvitykset ovat keskenään hyvin samansisöltöisiä eivötkö toimikunnan jäsenet tunnista tai muista kantelussa väitettyjä asioita tapahtuneen. Vaalitoimikunnan jäsenet eivötkö myösköän muista, että yhdenköän henkilökunnan jäsenen kanssa olisi ollut esillä kantelussa väitettyjä tilanteita. Huomattavaa kuitenkin on, että toimikunnan jäsenten selvitykset poikkeavat merkittävästi kantelijan tekemistä havainnoista ja esittömistö väitteistä. Vaalitoimikuntien jäsenet ovat selvityksissöän tuoneet esiin seuraavia seikkoja:

”Vaalisölaisuutta jätettiin noudattamatta”

- *Jos öänestöjä köyttö avustajaa, pyydettiin häntö näyttömmöän listasta ehdokas, jota hän halusi öänestöä tai jos seköän ei onnistunut, kuiskaamaan ehdokkaan numero avustajan korvaan. Milloinköän numeroa ei lausuttu öäneen, jos ei potilas itse sitä sanonut. Joissökin tilanteissa öänestöjä halusi varmistaa, onko hänen*

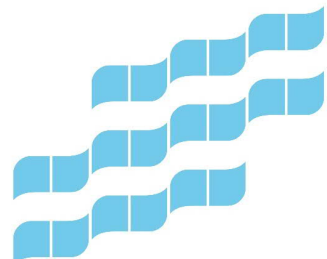

äänestyslippuunsa merkitsemä numero riittävän selvä ja näytti itse lippua vaalitoimikunnan jäsenille.

- Vaalisalaisuuden kannalta on eri asia, jos äänestäjä sanoi itse ääneen ketä hän äänestää tai on äänestänyt. Näissä tapauksissa sanoimme, että sitä ei pidä kertoa.
- Osassa äänestyksiä toimimmekin myös avustajina ja kirjoitimme numeron ja aina sen myös äänestäjälle näytimme tietysti sen jälkeen. Välillä äänestäjän kirjoitus ei sitten yrityksistä huolimatta onnistunutkaan, ja sitä piti hieman seurata ja ehdottaa sitten puolesta kirjoittamista. Joskus taas potilas kyseli vielä itsekin siinä vaiheessa tiettyä ehdokasta ja numeroa suullisesti, jolloin tietenkään ei ollut niin tarkkaa näimmekö numeron kirjoittamisen vai emme. Joskus saattoi potilas myös jättää lipun sulkematta ja tarjota sitä niin, että numero näkyi.
- Vaalilippu suljetaan välittömästi leimauksen jälkeen ruskeaan kuoreen. Useimmiten tämä onnistuu potilaalta itseltään, tarvittaessa vaalivirkailija hoitaa sulkemisen potilaan nähden. Vaalilipun sisältämä kuori liitetään lähetekirjeen kanssa keltaiseen kuoreen. Joskus kun potilaan kotipaikkakunta on muu kuin Tampere saatetaan joutua lähetekirjeeseen joutua hakemaan erikseen ko. paikkakunnan keskusvaalilautakunnan osoite. Ahtaassa potilashuoneessa tämä ei onnistu helposti. Ruskea kuori ei missään nimessä aukea tai muutenkaan vaalisalaisuus ei rikkoudu.

”Kehotettiin äänestämään tiettyä ehdokasta”

- Niiden potilaiden kohdalla, joiden terveydentila oli sellainen, että numeron kirjoittaminen ei onnistunut, toimikunnan jäsen toimi avustajana. Ennen äänestystä potilaille näytettiin ehdokkaiden numerot ja luettiin nimet.
- Potilaat pyysivät välillä luettelemaan ehdokkaiden numeroita ja nimiä sen lisäksi, että näytimme ehdokaslistapaperia aktiivisesti kaikille. Tämä täytyi välillä tehdä useampaankin kertaan, kun numero oli saattanut välillä esim. unohtua, kun otettiin esim. äänestäjän henkilötietoja ylös. Joskus saattoi olla, että äänestäjä oli aiemmin esim. maininnut nimen ketä aikoo äänestää ja sitten myöhemmin vielä kyseli sitä numeroa, kun se oli päässyt unohtumaan, mutta tiesimme siis mitä hakee ja mikä numero olikaan.

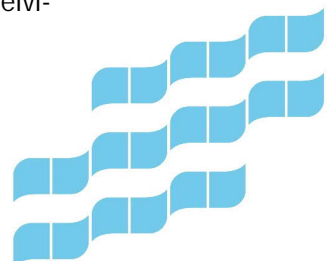
”Kaikki eivät saaneet äänestää”

- *Tiistaina 6.2.2024 kävimme Puistosairaalan osastoilla toisen kerran ns. paikkokierroksella, jolloin ne potilaat, jotka eivät olleet äänestäneet 2.2.2024 saivat halutesaan käyttää äänioikeuttaan. Jotkut potilaista eivät muistaneet äänestäneensä jo 2.2.2024, vaikka toimikunnan jäsenillä oli tiedossa, että he olivat sen tehneet. Jos äänestäjä pysyi kannassaan, että hän ei ole vielä äänestänyt, annoimme hänen äänestää uudelleen. Tällöinkään äänestäjälle ei sanottu, että ääni olisi turha.*
- *Toisella äänestyskierroksella kerroimme selkeästi, että kyseessä on toinen äänestyskierros. kaikki äänestäjän eivät halunneet äänestää toisella kierroksella, vaikka selvitimme heille heidän äänestysoikeutensa. Jotkut totesivat, että eivät äänestä toista kertaa, koska oma ehdokas putosi jatkosta.*
- *Potilashuoneissa, jotka oli tarroilla merkitty eristyshuoneiksi, emme käyneet. Hoitajilta kysyttiin, tietävätkö he, ovatko niihin huoneisiin sijoitetut potilaat halukkaita äänestämään.*
- *Varmasti osa äänesti kahteen kertaan. Muutamassa tapauksessa oli selvää, että henkilö oli jo käyttänyt äänioikeutensa ja ohjasimme hänet pois, koska oli esim. juuri äänestänyt. Otimme varmasti kaikkein äänet, jotka äänestää halusivat ja siihen millään tavalla kykenivät. Eli kykenivät ehdokkaansa valitsemaan.*
- *6.2 oli toinen kerta toisella vaalikierroksella. Kiersin huoneissa kyselemässä mahdollisia äänestäjiä. Heitä oli huomattavasti vähemmän kuin aiemmin, koska he olivat jo äänestäneet.*

Johtopäätökset

Keskusvaalilautakunnan on vaikea arvioida, mistä syystä kantelija on kokenut useiden eri äänestäjien kohdalla vaalitoimituksen olleen hänen väittämillään tavoilla vaalien toimittamista koskevien säännösten vastainen. Vaalitoimikunnan jäsenet ovat omissa selvityksissään tuoneet esiin useita seikkoja, jotka osaltaan voisivat selittää kantelun tekijän tehneen vääriä johtopäätöksiä havainnoimistaan tapahtumista. Havainnoimalla vain osan äänestystapahtumasta tai siinä käydyistä keskusteluista on mahdollista, että väärinkäsityksiä syntyy.

Tampereen kaupungin keskusvaalilautakunnalla ei ole aihetta epäillä vaalitoimikunnan jäsenten yhdenmukaisia selvityksiä tapahtumista ja toimikunnan toimintatavoista. Selvitykset ovat uskottavia kuvauksia ennakoäänestystapahtumista ja niiden

perusteella keskusvaalilautakunnan käsitys on, että kantelija on monilta osin ymmärtänyt väärin havainnoimaan tapahtumia.

Selvitysten perusteella on myös käynyt ilmi, että vaalitoimikunta ei ole muihin kaupunkeihin kuin Tampereelle osoitettujen lähetekuorten osalta kaikissa tapauksissa sulkenut vaalikuorta ja lähetekirjettä välittömästi lähetekuoreen. Lähetekuori tulee sulkea siten, että äänestäjä voi koko ajan seurata ennakoäänestystoimitusta loppuun asti. Keskusvaalilautakunta toteaa, että tältä osin vaalitoimikunta ei ole toiminut annettujen säännösten mukaisesti, vaikka vaalikuori ei olekaan auennut tai vaalisalaisuus muutoinkaan vaarantunut.

3. vaalitoimikunta on toimittanut presidentinvaalin 2024 ennakoäänestyksen koko TAYS Hatanpään sairaalan alueella. Muilta vaalitoimikunnan kiertämiltä sairaalan alueen osastoilta ei ole saapunut palautetta toimikunnan toiminnasta ennakoäänestyksessä. Myöskään aikaisemmissa vaaleissa ei näin ole tapahtunut. Sellaistakaan palautetta, että vaalitoimikunta olisi kohdellut potilaita epäasiallisesti tai jättänyt noudattamatta hyviä käytöstapoja, ei keskusvaalilautakunnalle ole tullut. Keskusvaalilautakunnan käsityksen mukaan on ilmeistä, että mikäli 3. vaalitoimikunta olisi toiminut kantelijan väittämällä tavalla Hatanpään sairaalan osastoilla, olisivat nämä asiat tulleet keskusvaalilautakunnan tietoon jo aikaisemmin.

Kaikki edellä mainittu huomioon ottaen keskusvaalilautakunnan käsityksen mukaan 3. vaalitoimikunta on toiminut muihin kaupunkeihin osoitettujen lähetekuorten sulkemista lukuun ottamatta laitosaänestyksen järjestämisessä vaalilain ja oikeusministeriön ohjeiden mukaisesti.

Tampereella 11.3.2024

TAMPEREEN KAUPUNGIN KESKUSVAALILAUTAKUNTA

